

OGNISKOWIEC

Nr 7(1453)20 (NA 115 ROCZNICĘ POWSTANIA ZNP) SSN 18999-0924 PISMO ZARZĄDU OKRĘGU ŚLĄSKIEGO ZWIĄZKU NAUCZYCIELSTWA POLSKIEGO

[...]Odradzać dusze ludzkę, zmienić człowieka, zrobić go lepszym, zrobić go wyższym, zrobić go potężniejszym i silniejszym, to jest wasze zadanie. Obok pracy wojskowej, która byt nasz utrwaliła, utrwaliła swą krwią, jesteście tymi, którzy w prawdziwym odrodzeniu Polski i odrodzeniu człowieka polskiego macie największe prawo do zasługi. [...]

Fragment z przemówienie Marszałka Józefa Piłsudskiego na III Zjeździe Związku Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych (ZPNSP) w dniu 10 września 1923 r.

Cyt. za Szkice z dziejów Związku Nauczycielstwa Polskiego, Warszawa 1939.

W NUMERZE OKIEM ZWIĄZKOWCA

Opracowano na podstawie materiałów:

Archiwum ZG ZNP w Warszawie. Archiwum ZG ZNP Okręg Małopolski. Archiwum ZNP Kraków Śródmieście Archiwum Narodowe w Krakowie. T. Jaroszek, Julian Aleksander Smulikowski (1880-1934), Olsztyn 1996. *150 rocznica urodzin Józefa Piłsudskiego. Związki Naczelnika Państwa Polskiego z Akademia Górniczą w Krakowie, Krakowem i Związkiem Nauczycielstwa Polskiego*, red. A. Ryś, D. Sala i P. Wierzbicki, Kraków 2017. *Źródła do Historii ZNP. Nauczyciele dla niepodległej. Protokoły z posiedzeń Naczelnego Zarządu Krajowego Związku Nauczycielstwa Ludowego w Galicji Wydział Wykonawczy. Protokoły z 1914, 1917 i 1918 r. - wybór.*, oprac. A. Ujejski i P. Wierzbicki, wstęp. P. Wierzbicki, red. T. Wilczyński, Kraków 2015. P. Wierzbicki, *Wystawa z okazji 110 rocznicy powstania Związku Nauczycielstwa Polskiego i 80 rocznicy śmierci założyciela i Prezesa ZNP Stanisław Nowaka*, Kraków 2015. P. Wierzbicki, *Historia Związku Nauczycielstwa Polskiego i jego działalności na Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie*, Kra-

Strona pierwsza okładki. **Odnaka ZNP z 1934 r. z legitymacji członkowskiej.**

Ustanowiona w 1932 roku odznaka Związku Nauczycielstwa Polskiego autorstwa Kazimiery Dobrowolskiej symboliką nawiązuje w oczywisty sposób do motywów patriotycznych poprzez biało-czerwoną kolorystykę, nie bez znaczenia pozostają linie - promienie (wschodzącego) słońca, ukazujące się zza flagi narodowej; akronim ZNP umieszczono na czerwonej tarczy sugerującej tarczę słoneczną. O trafności graficznej niech świadczy także fakt, iż część skojarzeń idzie w stronę husarii (pióra, wstęga i tarcza obronna sugerująca polską tradycję szlachecką i rycerską). Rysunek utrzymany w stylistyce art déco.

Pierwszy opis jaki został zamieszczony w "Głosie Nauczycielskim" nr 27 z 1933 roku s. 489 jest następujący "nowa odznaka związkowa wykonana jest ze srebra w kształcie tarczy. Rysunek symbolizuje charakter naszej organizacji. Wstęga w barwach narodowych wskazuje na polskość i patriotyzm naszej grupy zawodowej, słońce wraz z promieniami - symbolizuje zawód nasz, literę okręgu - tworzą inicjały naszej organizacji".

Redakcja: Jan Kraśkiewicz - redaktor naczelny, (zespół)
Korekta: Elżbieta Witecka. **Skład:** Jan Kraśkiewicz.
Zdjęcia: Piotr Wierzbicki z podanych źródeł.

email: ogniskowiec@znp.edu.pl

ZWIĄZEK NAUCZYCIELSTWA POLSKIEGO DZIAŁA JUŻ OD 115 LAT

Jesteśmy członkami Związku Nauczycielstwa Polskiego – najliczniejszej organizacji związkowej, działającej od 115 lat w polskiej oświacie. Kolebką ZNP jest Pilaszków w powiecie łowickim - miejsce pierwszego Zjazdu Nauczycieli.

Wiele kart historii naszego Związku opisane jest na stronach „Głosu Nauczycielskiego” – organu prasowego ZNP wydawanego od 1917 r. Ciekawe fakty z życia Związku można odnaleźć na łamach „Ogniskowca” – pisma śląskich struktur ZNP, wychodzącego od 1922 roku. Dziś, dzięki zaangażowaniu Redaktora Naczelnego pisma – w wydaniu specjalnym – ciekawe fakty historyczne.

Warto również (tam, gdzie to jest możliwe) przejrzeć stare protokolarze lub oddziałowe kroniki i odczytać zapisane w nich kolejne lata działalności struktur ZNP, historie ludzi je tworzące, fakty...

W kronice Oddziału ZNP w Siemianowicach Śląskich z lat 20-30 XX wieku możemy przeczytać m.in. że na Śląsku: „Scalenie się nauczycielstwa polskiego w jeden organizm nastąpiło w początkach listopada 1922 roku w Mysłowicach, gdzie odbyło się pierwsze zebranie organizacyjne pod przewodnictwem Józefa Syski, z myślą zorganizowania Ognisk Związku Nauczycielstwa Polskiego. Zebrany aktywny z Mysłowic, Katowic, Szopienic i Siemianowic omówił strukturę organizacyjną, a uchwalona rezolucja w tym zakresie, dawała podstawę organizowania ZNP. Rezolucję tę skierowano do tymczasowego Zarządu Głównego w Warszawie na ręce Prezesa Stanisława Nowaka i Smulikowskiego (...)"

Natomiast w „Sprawozdaniu z pracy Okręgu Śląskiego ZNP na dzień 1.1.1939 r.” oraz w „Polskie szkolnictwo powszechne województwa śląskiego (1922-1939)” autorstwa prof. Anny Glimos-Nadgórskiej czytamy, iż 1 stycznia 1939 r. w 10 funkcjonujących już ogniskach było 1736 członków ZNP – nauczycieli śląskich szkół powszechnych (w tym 60% mężczyzn), czyli 56,4% zatrudnionych w tym szkolnictwie. Okręg Śląski ZNP liczył w tamtym roku 3050 członków (w tym 63,5% mężczyzn) – stanowili oni 6% członków ZNP całej Rzeczypospolitej.

Przez kolejne lata członkowie ZNP udowodniali, że wszystko zaczyna się od dobrego nauczyciela. Już w „Szkicach z dziejów Związku Nauczycielstwa Polskiego” w Programie Zawodowym Nauczycielstwa Ludowego w Galicji Kraków, 1905; (ZNP, Warszawa 1939) można przeczytać: „Nauczyciele(ki) tak z tytułu usług, wyświadcanych rodzicom, społeczeństwu i państwu, jako też ze względu na wpływ, jaki mają na młode pokolenie, zajmują w każdym oświeconym narodzie stanowisko ważne i zacne.”

Nauczyciele – członkowie Związku stawali na wysokości zadania tworząc i broniąc polskich szkół, walcząc o polski język, prowadząc tajne nauczanie, kształcąc młode pokolenie, radząc sobie z gruźlicą, czy pandemią koronawirusa...

Dziś pamiętamy o 115-letniej historii i tradycji Związku Nauczycielstwa Polskiego, wspominamy o naszych poprzednikach.

Wiemy, że dziś nie zaczynamy od początku. Kontynuujemy i rozwijamy, dodając coś od siebie, wnosząc nowe wartości. Wskazówką są słowa Tadeusza Kotarbińskiego zawarte w „Medytacjach o życiu godziwym”: "[...] Ktokolwiek chce osiągnąć cenne wyniki - jeśli tylko zamierza działać w dziedzinie z dawną przez ludzi uprawianej – musi pamiętać, że nie zaczyna od zera, że winien przejąć zdobycze poprzedników, nauczyć się ich sztuki, by pójść o krok dalej."

Zawsze musimy pamiętać o swoich poprzednikach i z szacunkiem odnosić się do ich osiągnięć.

Dlatego właśnie Okręg Śląski ZNP na początku roku zainaugurował obchody Jubileuszu ZNP szkoleniem Prezesów Oddziałów „Szlakiem historii i tradycji Związku Nauczycielstwa Polskiego”. Śląskie oddziały również miały swoje plany obchodów. Niestety, pokrzyżował je koronawirus.

Również tegoroczny XVIII Dzień Związkowca, który miał odbyć się w auli Uniwersytetu Śląskiego, przybierze formę zdalną. Już dziś serdecznie zapraszam wszystkich chętnych do udziału.

Niezależnie od Jubileuszu pamiętajmy, że Związek Nauczycielstwa Polskiego to my wszyscy – członkowie, którzy przez lata tworzyli i tworzą piękne karty historii naszej Organizacji, a podczas wielkich wyzwań i w codziennej solidnej pracy, kształtowali i kształtują wizerunek ZNP. Nie zmarnujemy tego. Bądźmy odpowiedzialni.

Jadwiga Aleksandra Rezler
Prezes Okręgu Śląskiego

O RODOWODZIE

Zanim oddam głos doktorowi Piotrowi Wierzbickiemu kilka słów o nim, a później dodam kilka słów tytułem wprowadzenia. Píše autor o sobie tak:

(...) historyk i politolog, członek ZNP Oddział Kraków-Śródmieście, nauczyciel w Zespole Placówek Resocjalizacyjno-Socjoterapeutycznych w Krakowie, wykładowca UPJP II w Krakowie, współpracownik Muzeów w Nowym Sączu i Bieczu, autor i współautor ponad 100 publikacji referatów m.in. Słownika władców polskich i pretendentów do tronu polskiego (2003, 2004, 2007); Papieskimi śladami po Krakowie (2009); Szlak spisko-śądecki (2010 pol. i słow.); Dziedzictwo kulturowe Świętej Kingi (2013 – konsultant i współautor); Źródła do historii ZNP (2015); Tajna Organizacja Nauczycielska. Działalność Związku Nauczycielstwa Polskiego podczas okupacji hitlerowskiej 1939-1945, (2016 współautor i redaktor naukowy); 150 rocznica urodzin Józefa Piłsudskiego. Związki Naczelnika państwa polskiego z Akademią Górniczą w Krakowie, Krakowem i Związkiem nauczycielstwa Polskiego (Współautor i redaktor 2017); Wybrane Sandecjana z Archiwum Państwowego w Lewoczy (2017 współautor pol. słow. i ang.); Dziennika Wydzielonego Oddziału Wojska Polskiego major Henryka Dobrzańskiego ps. Hubala (2019 i 2020 współautor) oraz wystaw: Immunitety królewskie dla miast spiskich i śądeckich (2010), ekspozycji stałej w Muzeum AK w Krakowie (2012) oraz dotyczących dziejów ZNP - Wystawa z okazji 110 rocznicy powstania Związku Nauczycielstwa Polskiego i 80 rocznicy śmierci założyciela prezesa ZNP Stanisława Nowaka (2015); Historia Związku Nauczycielstwa Polskiego i jego działalność w Akademii Górniczo-Hutniczej im. Stanisława Staszica w Krakowie (2016); Józef Piłsudski a Związek Nauczycielstwa Polskiego (2017). Otrzymał Medal Rady Zakładowej ZNP w AGH na 150 lecie urodzin Marszałka Józefa Piłsudskiego honorowego członka ZNP (2017); Nagrodę Szczęsnego Morawskiego (2018) i Srebrne Jabłko Śądeckie za zasługi dla Ziemi Śądeckiej (2018). Jest autorem tekstów historycznych m.in. w „Głosie Nauczycielskim”, Kwartalniku „Wyklęci”, „Roczniku Biblioteki Naukowej PAU i PAN w Krakowie”, „Roczniku Śądeckim” i innych pismach naukowych, regionalnych, pe-

Wszyscy jesteśmy użytkownikami języka polskiego, ale skąd on się wziął? Czy zadajemy sobie takie pytanie? Nie sędzę, ta wiedza nie jest nam niezbędną, by normalnie funkcjonować. Ale... na świecie są językoznawcy i politycy.

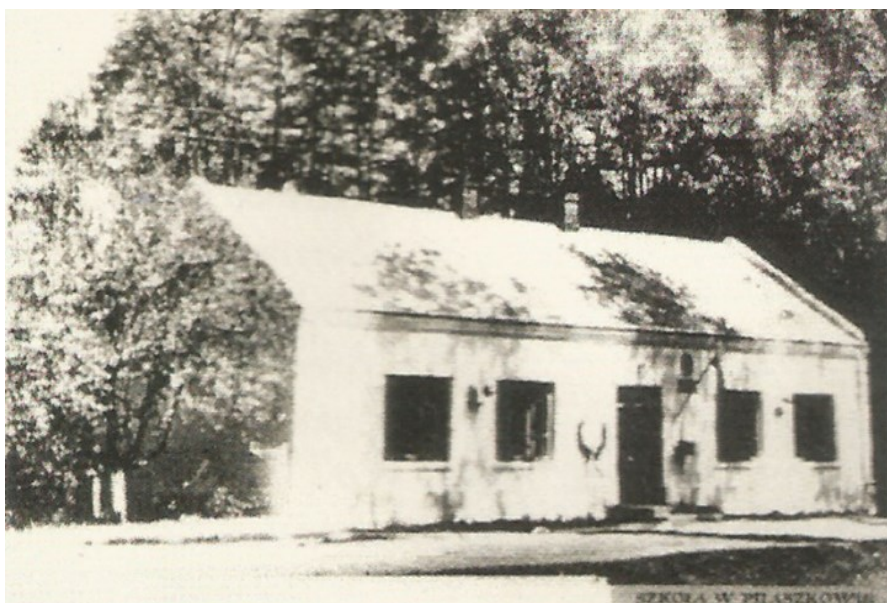
Polityków zostawiam w spokoju Językoznawcy mają dwie teorie, pochodzenia naszego języka. Jedna mówi o jego wielkopolskim rodowodzie, druga zaś o małopolskim, obie mniej więcej w równym stopniu prawdopodobne.

Podobnie jest z naszym związkowym rodowodem. Mamy dwie koncepcje— jedną mazowiecką i drugą małopolską. Zwolennikiem tej pierwszej jest dr Dariusz Szlowski—kustosz muzeum ZNP w Pilaszkwie, ku tej drugiej przychyliła się nasz autor. W każdym razie redaktor Ogniskowca uważa, że rodowód mamy wspaniały.

Tekst dra Piotra Wierzbickiego nosi tytuł jak poniżej. Nagłówki są pomysłem redakcji.

Nauczyciele i Związek Nauczycielstwa Polskiego a Niepodległa oraz związki z Józefem Piłsudskim i kontekst śląski.

Powstanie nauczycielskich organizacji związkowych zbiega się ze zmianami politycznymi, jakie miały miejsce na początku XX wieku i w 1905 roku, czyli rewolucją w Królestwie Polskim. Nie bez znaczenia było też nasilenie się polityki germanizacyjnej i rusyfikacyjnej Niemiec oraz Rosji i rozwój kultury i szkolnictwa polskiego w zaborze austriackim, który był możliwy dzięki autonomii galicyjskiej. Do pierwszych organizacji, które wówczas powstały należały Związek Nauczycieli Ludowych (Pilaszków), Polski Związek Nauczycielski i Stowarzyszenie Nauczycielstwa polskiego (Warszawa) oraz Związek Krajowy Nauczycielstwa Ludowego. Wprawdzie to Pilaszków koło łowicza w dawnym zaborze rosyjskim, obecnie uważany jest za kolebkę ruchu związkowego, tu bowiem 1 października 1905 roku powstał Związek Nauczycieli Ludowych, ale jego działalność była krótka i został on szybko zlikwidowany przez władze carskie. Część jego członków zbiegła do Galicji, gdzie włączyła się w tamtejszy ruch nauczycielski, który dzięki korzystnym warunkom miał możliwość szerszego rozwoju, a był on skupiony w Krajowym Związku Nauczycielstwa Ludowego, jego początki sięgają 28 grudnia 1905 roku. W tym dniu podczas zebrania w Krakowie nazwanego „Ankieta” została powołana niniejsza organizacja, która za cel postawiła sobie ochronę interesów nauczycielstwa i walkę o polską szkołę, a w przyszłości o niepodległość.

Pilaszków, miejsce pierwszego zjazdu nauczycieli Związku Nauczycielstwa Ludowego (ZNL) 1 X 1905 r. (Archiwum Zarządu Głównego ZNP w Warszawie).

O IDEACH

Od początku swego istnienia organizacja zajmowała się wspieraniem nie tylko działań związanych z edukacją i ochroną praw nauczycielskich, ale również organizowano i popierano inicjatywy patriotyczne, o czym świadczą poniższe cytaty zaczerpnięte z ksiąg protokolarnych.

30 XII 1912 r. Kraków

[...] w najbliższym numerze „Głosu” z 15 stycznia 1913 zamieścić artykuł rejestrujący dotychczasowe wyniki konsolidacji opinii społeczeństwa polskiego, co czynić na wypadek zbrojnego starcia Austrii z Rosją i wezwać nauczycielstwo do pracy nad uświadomieniem najszerszych warstw narodu w obowiązkach względem ojczyzny i nad przygotowaniem się na tą chwilę decydującą na długie lata o położeniu naszego narodu. Artykuł przygotowuje kolega Smulikowski [...]

50 rocznica Powstania Styczniowego

6 I 1913 r. Kraków

[...] Uchwalono zostać do wszystkich ognisk okólniki z wezwaniem, by nadchodzącą 50 rocznicę powstania styczniowego urządziły uroczyste obchody i wezwały swoich członków do zorganizowania i urządzenia odczytów i uroczystości styczniowych w każdej wiosce i w każdym miasteczku, **oraz wyzyskały te obchody dla uświadomienia narodowego najszerszych warstw i przeprowadzenia organizacji społeczeństwa w celu podjęcia walki orężnej o niepodległość, gdy odpowiednia chwila nadejdzie** [...]

St. Nowak
Prezes

1 II 1913 r. Kraków

[...] w celu zachęcenia nauczycielstwa ludowego do pracy oświatowej i organizacyjnej wśród ludu zamieścić Wydział Wykonawczy w „Głosie” artykuł o obecnej sytuacji politycznej i wydać osobny okólnik z okazji 50-lecia rocznicy powstania styczniowego [...]

Udział w uroczystościach patriotycznych i składkach oraz wiecach 12 IV 1913 r. Kraków

[...] Komitet obchodu Konstytucji 3 Maja z zaproszeniem do wzięcia udziału w pracy przygotowawczej - założono [...]

[...] wniosek by na wiec oświatowy urządzony przez Koło im. Tadeusza Kościuszki oddelegowano przedstawicieli związku, którzy zabraliby głos – oddelegowano dr Kanarka [...]

6 VIII 1913 r. Kraków

[...] Uchwalono gremialnie po odbytych nabożeństwie w kościele OO Bernardynów złożyć wieniec na grobie powstańców z 1863 w 50- rocznicę powstania [...]

[...] Na dar grunwaldzki złożyć po 8 złotych – koron polecono [...]

Wiceprezes organizacji i nauczyciel lwowski Julian Aleksander Smulikowski został członkiem Związku Walki Czynnej – założonego we Lwowie w 1908 r. i była to pierwsza od czasów powstania styczniowego organizacja, która zakładała walkę czynną o niepodległość Polski.

25 lecie Związku Walki Czynnej organizacji założonej w 1908 r. we Lwowie, której jednym z pierwszych członków i współzałożycieli był Julian Aleksander Smulikowski (Archiwum Narodowe w Krakowie).

Organizacja związkowa rozwijała się prężnie aż do wybuchu I wojny światowej, walczyła o prawa nauczycielskie z sukcesami i osiągnęła liczbę ponad 8 tysięcy członków i 188 ognisk. Była też znaczącą siłą polityczną. Prowadziła szeroką akcję edukacyjną i patriotyczną wśród nauczycielstwa poprzez wykłady i pogadanki, uczestniczył w niej m.in. Józef Piłsudski późniejszy twórca niepodległej Polski, brał on udział w 1913 roku we Lwowie w kursie dla nauczycieli, gdzie wygłosił wykład o powstaniu styczniowym. Nie tylko zresztą na tym polu współdziałał Piłsudski ze związkiem także ze związkiem Strzeleckim było związanych wielu członków związku i nauczycieli. W 1913 roku nastąpiła zmiana nazwy na Związek Nauczycielstwa Ludowego Galicji.

O ORGANIZACJI

W. Jaworzno ad Chrzanów

Założ. 23. września 1906 - rekr. i k. k. 2. 10. 1906 L:
Członków: 50.

Prezes: Fredrik Jan kier. szk. i jaworzno (Stara Huta) 1910. D: 264.37 k
zast: Kisłki Józef " " " " R: 117.30 "
sekr: Madyda Franciszek naucz. " " kasa: 147.07 k

**Najprawdopodobniej najstarszy, nieprzerwanie działający oddział
W Okręgu Śląskim.**

Zdjęcie z nauczycielskiego kursu społeczno-naukowego we Lwowie Ogniska Krajowego Związku Nauczycielstwa Ludowego we Lwowie z 1913 r. Jednym z wykładawców był Józef Piłsudski mający wykłady o powstaniu styczniowym 1863-1864 r. (siedzi trzeci od lewej) i wiceprezes związku Julian Smulikowski (siedzi pierwszy od prawej) prywatnie w dobrych kontaktach z przyszłym marszałkiem, był też jego współpracownikiem. (Archiwum Zarządu Głównego ZNP w Warszawie).

KU NIEPODLEGŁOŚCI

Wraz z wybuchem I wojny światowej związek jednoznacznie poparł legiony, a jego działacze zaangażowali się w działalność Naczelnego Komitetu Narodowego. Stanowili jego część, szczególnie jeśli chodzi o Departament Organizacyjny i szkolnictwo. Tu przede wszystkim należy wymienić Aleksandra Smulikowskiego, Stanisława Nowaka, Mieczysława Opałka, Anrzeja Bielsa, Romana Sowę oraz związanych ze związkiem Ksawerego Praussa (przybyłego z zaboru rosyjskiego) i Mariana Falskiego (znanego pisarza i twórcy elementarza).

Członkowie Krajowego Związku Nauczycielstwa Ludowego w szeregach Naczelnego Komitetu Narodowego. Współpracownicy Naczelnego Komitetu Narodowego wedle stanu z dnia 1 czerwca 1916 r. [...]

[...] Biuro Departamentu: Kierownik Julian Smulikowski. Referent Mieczysław Opałek, kierownik składnicy wydawnictw: Andrzej Bielas

[...] Współpracownicy: Roman Sowa [...] Tadeusz Opałek [...]

Komisja Oświatowa: [...] zastępcy przewodniczącego [...] Stanisław Nowak.

Referent na Królestwo Polskie; dyr. Ksawery Prauss

Członkowie komisji: Marian Falski

Komitet Kolumny Legionów [...] Mieczysław Opałek.

KU NIEPODLEGŁOŚCI - LEGIONY

Odnaka 1 Pułku Piechoty Legionów.

Kraków 15 VIII 1914 r.

[...] Polski Skarb Wojskowy
Z funduszków uchwalono przeznaczyć 500 koron na Legiony, wpłacając tę kwotę do Polskiego Skarbu Wojskowego [...] Do wszystkich ognisk nauczycielskich uchwalono wysłać gorące wezwanie do popierania ruchu zbrojnego narodowego przez zbieranie funduszków, zbieranie darów i agitację.

Nauczycielstwo a Legiony

Na wniosek koleżanki Andruszkiewiczowej uchwalono wezwać nauczycielstwo do oddziaływania w kierunku zespolenia pracy narodowej i ujednostajnienia opinii co do walki orężnej z Moskwą.

St. Nowak

Księga protokołów posiedzeń Naczelnego zarządu Krajowego Związku Nauczycielstwa Ludowego w Galicji i Wydziału Wykonawczego z lat 1911-1919, Archiwum ZNP Zarząd Okręgu Małopolskiego Kraków.

Kraków 30 VIII 1914 r.

[...] „Legiony polskie” – uchwalono:

1) wydać odezwę do nauczycielstwa, by wszystkie swoje siły oddało na usługi Legionów 2) opodatkowało się co najmniej 2% miesięcznej płacy na rzecz Legionów 3) oddało się na usługi Naczelnego Komitetu Narodowego [...] Aby nauczycielstwu ułatwić wstępowanie w szeregi legionów uchwalono przygotować podanie do Ministerstwa Wyznań i Oświaty o zezwolenie na służbę wojskową w Legionach.

St. Nowak

26 VIII 1914 r. Kraków

Datki na Polski Skarb Wojenny:
[...] 3000 koron Stowarzyszenie Nauczycielek w Krakowie [Karmelicka 32] [...].
Dziennik Obwieszczeń Naczelnego Komitetu Narodowego. Sekcja Zachodnia Nr 2 Kraków

środa 9 września 1914 r., s. 8

3 września 1914 r. Kraków

Datki na Polski Skarb Wojenny:

[...] 4190 [koron] Ognisko nauczycielskie w Krakowie [...]

Dziennik Obwieszczeń Naczelnego Komitetu Narodowego. Sekcja Zachodnia Nr 3 Kraków czwartek 17 września 1914 r., s. 7.

8 września 1914 r. Kraków

Datki na polski Skarb Wojenny:

[...] 628 [koron] 44 [halerze] Za pośrednictwem Zarządu Naucz. Związku Polskiego Naucz. Lud. złożyły tytułem 2% miesięcznych poborów grona nauczycielskie [...]

Dziennik Obwieszczeń Naczelnego Komitetu Narodowego. Sekcja Zachodnia Nr 3 Kraków czwartek 17 września 1914 r., s. 9.

14 XI 1915 r. Kraków

[...] Odczytano pismo Komitetu Kolumny Legionów.

Uchwalono złożyć 50 koron [gwóźdź pamiątkowy z napisem: Zw. P. Nuucz. Lud.] [...]

Z posiedzenia Wydziału Wykonawczego zarządu naczelnego Związku Polskiego Nauczycielstwa Ludowego w dniu 13 i 14 maja 1917. [...] popołudniowe obrady [...] powołanie do życia Komitetu pomocy dla nauczycielstwa dotkniętego wojną, stanowisko Zarządu Naczelnego w promowaniu Legionów Polskich i akcją zmierzającą do poparcia podniesionego hasła przez werbowanie ochotników i spieszenie z pomocą pieniężną na ten cel, starania się uznania przez władze zaciągu nauczycieli bez strat i czasu służby. Za pośrednictwem zarządu naczelnego złożyło nauczycielstwo 16000 koron na cele Legionów, nie biorąc ofiar składanych wprost do kasy NKN-u [...]

W Krakowie dnia 30 maja 1916 r.

Szanowna Redakcjo!

Dep. Org. NKN uprasza o łaskawe zamieszczenie niniejszego komunikatu na łamach naszego pisma

Cześć!

Nacz. Biura Dep. Org. N.K.N.

Julian Smulikowski

[...] Kuty/ Nauczycielstwo wobec legionów N.K.N./ Na Walnem Zgromadzeniu Ogniska Nauczycielskiego Oddziału Związku Polskiego Nauczycielstwa Ludowego zapadła w dniu 7 maja następująca uchwała: „ Tym którzy czynem orężnym zadokumentowali, że „Jeszcze Polska nie zginęła” wyraża Ognisko Nauczycielskie hołd i cześć. Cześć również twórcom Legionów a szczególnie Naczelnemu Komitetowi Narodowemu [...].

NKN, syg. Nr 493, Arch. W Krakowie, s. 87

W Krakowie dnia 23 grudnia 1916 r.

Szanowna Redakcjo!

Dep. Org. NKN uprasza o łaskawe zamieszczenie niniejszego komunikatu na łamach naszego pisma

Cześć!

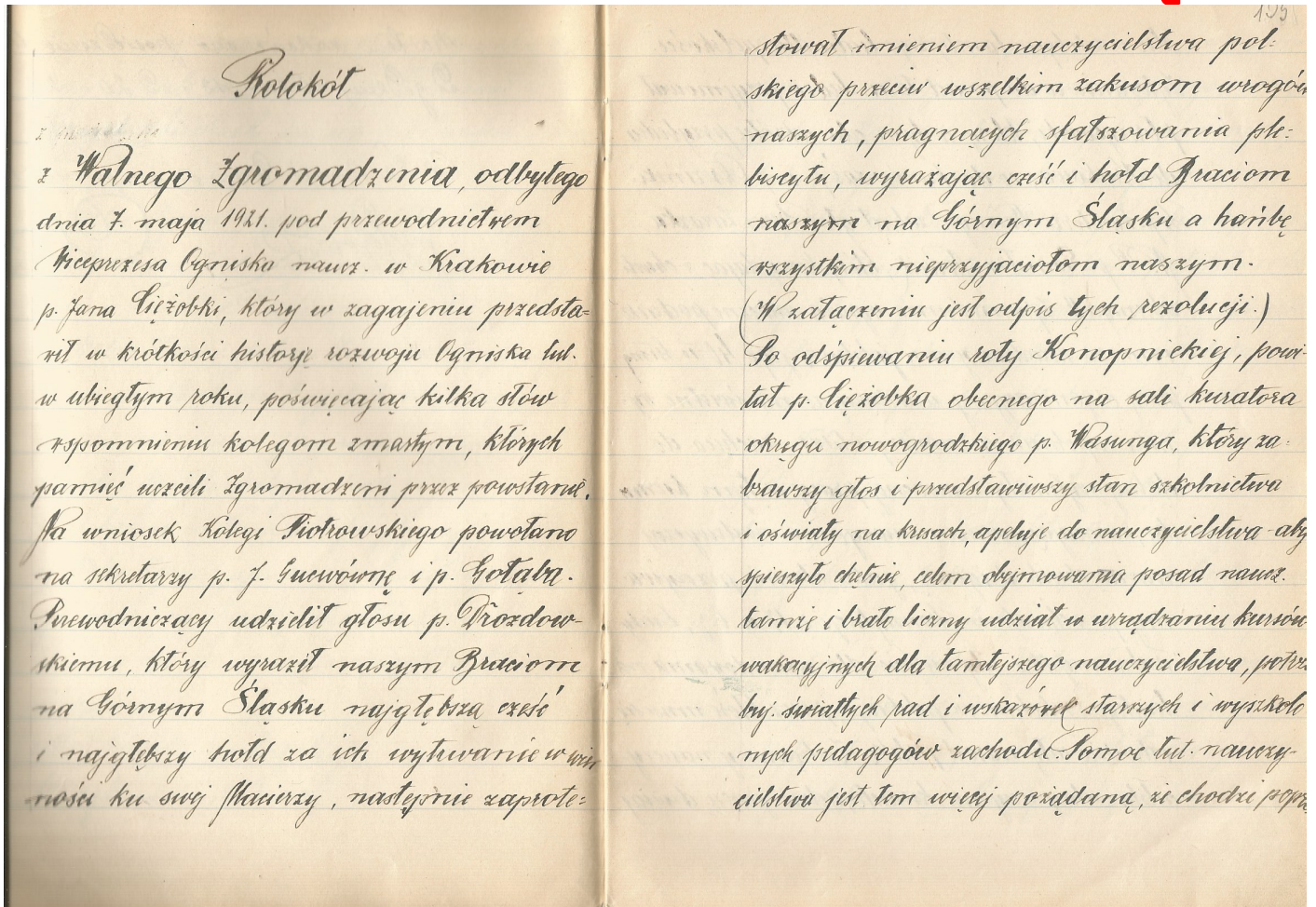
Nacz. Biura Dep. Org. N.K.N.

Julian Smulikowski

Dla Legionów w polu

Dla I Brygady Legionów Polskich przesłała p. Dr Maria Polackowa nauczycielka seminarium żeńskiego nauczycielskiego w Przemyślu listem pieniężnym złotych 550 – na ręce Brygadiera Piłsudskiego, przeznaczając kwotę tę na zaopatrzenie zimowe dla Legionów w polu

KU NIEPODLEGŁOŚCI - ŚLĄSK

Poparcie dla walki o przyłączenie Śląska Walne Zgromadzenie nauczycieli ZPNSP w Krakowie 1921 r.

Walne Zgromadzenie [...] 7 maja 1921 r. [...] w Krakowie. Przewodniczący udzielił głosu p. Drozdowskiemu, który wyraził naszym Braciom na Górnym Śląsku najgłębszą cześć i najgłębszy hołd za ich wytrwanie w wierności ku swej Macierzy, następnie zaprotestował imieniem nauczycielstwa polskiego przeciw wszelkim zakusom wrogów naszych pragnących sfałszowania plebiscytu [...].

ZWIĄZKOWCY DLA NIEPODLEGŁEJ

Działalność Aleksandra Juliana Smulikowskiego na rzecz Niepodległej

[...] z polecenia POW z Jędrzejem Moraczewskim objeżdżałem Galicję, szerząc wśród społeczeństwa ideę całości i niepodległości ziem polskich przez oderwanie Galicji od Austrii. Że za pracę powyższą nie wytoczono mu sprawy gardłowej, zawdzięczać to chyba tylko niedołęstwu władz austriackich [...].

Działalność nauczycielstwa w walce o Niepodległą

1. Wsparcie materialne i oddanie na potrzeby legionów majątku związku ZNL i nauczycielstwa
2. Ponad 2500 nauczycieli uczestniczyło w walkach o niepodległość w oddziałach legionowych i formacjach podlegających Piłsudskiemu oraz kilka tysięcy w organizacjach społecznych na rzecz wolnej Polski.
3. Nauczyciele i związkowcy działali w POW-u np. Julian Aleksander Smulikowski
4. Wsparcie związku i nauczycielstwa działań zbrojnych w Galicji (obrona Lwowa) i w tworzeniu administracji oraz wojska w 1918 r.
5. Oddanie skarbu związkowego na potrzeby obrony kraju w latach 1918-1921 dzięki inicjatywie Stanisława Nowaka i Juliana Smulikowskiego .

6. Uznanie Piłsudskiego za honorowego członka ZNL-ZPNSP i ZNP

7. Działania na rzecz niepodległego państwa nauczycielstwa, ZNL-ZPNSP i Piłsudskiego wspólnie - w 1919 r. z inicjatywy Juliana Smulikowskiego wprowadzono przymusowe nauczanie w Wojsku Polskim, a w 1926 r. pierwszy dokument regulujący obowiązki nauczycieli.

Poparcie związku i nauczycielstwa dla rządu niepodległej Polski z 1918 r. z archiwum ZNP Kraków Okręg Małopolski

2 XI 1918 r. Kraków

[...] Z powodu odcięcia Lwowa nie przyjechał kolega Smulikowski [...]

Akcja u Rządu Polskiego

Akcja w sprawach nauczycieli u Rządu Polskiego. Uchwalono wystąpić memoriał do Rządu Polskiego [...] Następnie uchwalono utworzyć komitet polityczny, który znajdzie się zwołaniem delegatów i delegatek powiatowych na 17 listopada, w celu porozumienia do jakich stronnictw politycznych przystąpić ma nauczycielstwo.

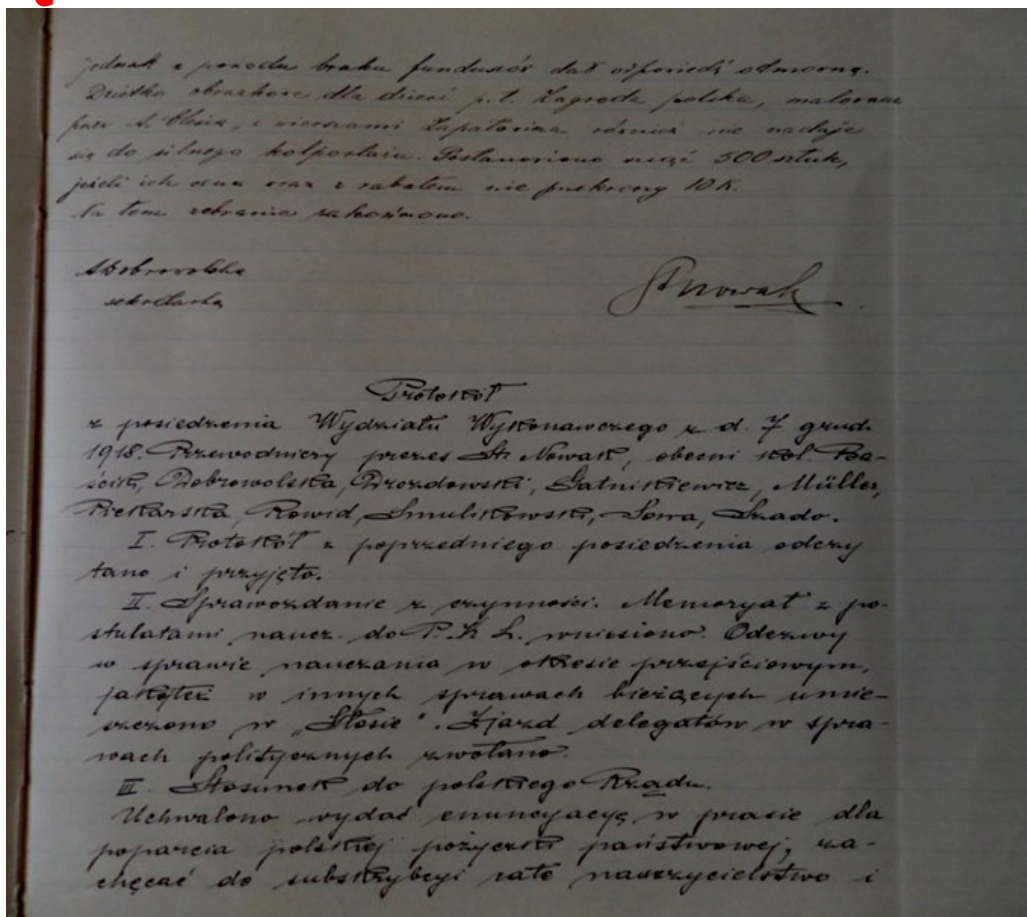
7 XII 1918 r. Kraków

Stosunek do Polskiego Rządu

Uchwalono wydać enuncjację w prasie dla poparcia pożyczki państwowej, zachęcać do subskrypcji całej nauczycielstwa, lud a wśród młodzieży po szkołach popierać zbiórki na skarb polski.

ZWIĄZKOWCY DLA NIEPODLEGŁEJ

Karty z protokołów posiedzeń Naczelnego Zarządu Krajowego Związku Nauczycielstwa Ludowego z 7 grudnia 1918 r.

[...] **Od zarania naszej organizacji zawsze staliśmy na stanowisku państwowym** [...]

Z przemówienia wiceprezesa ZNP Juliana Smulikowskiego Warszawa 23 IV 1931 r. (Protokół z posiedzenia Wydziału Wykonawczego ZG ZNP, archiwum ZG ZNP Warszawa)

Wraz z odzyskaniem niepodległości nauczycielstwo i organizacje związkowe rozpoczęły swą pracę dla scalenia granic państwa polskiego, m. in. oddano skarb nauczycielski na obronę kraju w chwili zagrożenia najazdem bolszewickim w 1920 roku oraz wsparto czynnie dążenia przyłączenia się do Wielkopolski i Śląska do macierzy. Trwał też proces jednoczenia się związków nauczycielskich z Królestwa i Galicji. Utworzono 15 IV 1919 r. Związek Polskiego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych. Powstał z połączenia Związku Polskiego Nauczycielstwa

Ludowego w Galicji i Zrzeszenia Nauczycielstwa Szkół Początkowych. W latach 1922-24 w skład weszli członkowie Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego w Cieszynie i Polskiego Związku Nauczycielstwa na Litwie.

Struktura Zarządu

Zarząd Główny	Prezes Wiceprezes Sekretarz Generalny	Stanisław Nowak Zygmunt Nowicki Julian Smulikowski Karol Makuch
Komisje	13 – 1919 r.	13 – 1929 r.
Oddziały Powiatowe	89 – 1919 r.	160 – 1929 r.
Ogniska	1052 – 1919 r.	1585 – 1929 r.
Liczba członków	31717 – 1919 r.	39042 – 1929 r.

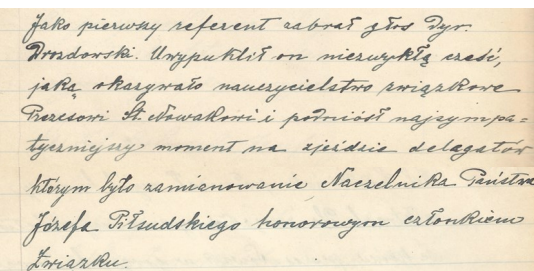
Tabelę oprac. dr Piotr Wierzbiński na podstawie materiałów K. Krzyżanowskiego, (Archiwum ZNP Zarząd Okręgu Małopolskiego Kraków).

ZWIĄZKOWCY DLA NIEPODLEGŁEJ

Współpraca ZNL/ZPNP i nauczycielstwa z Józefem Piłsudskim w II Rzeczypospolitej

4 czerwca 1921 r. Kraków

[...] Jako pierwszy referent zabrakł głos Dyr. Drozdowski [...] podniósł najsympatyczniejszy memoriał na zjeździe delegatów, którym było zamianowanie Naczelnika Państwa Józefa Piłsudskiego honorowym członkiem Związku .[...].

Fragment tekstu (rękopisu) informujący o przyznaniu marszałkowi Józefowi Piłsudskiemu honorowego członkostwa w związku w maju 1921 r. Jest to informacja z posiedzenia sprawozdawczego Zarządu Ogniska Związku Nauczycielstwa Polskiego Szkół Powszechnych, które odbyło się 4 czerwca 1921 r. Rynek Główny 29 Kraków, Księga Protokołów Zarządu Ogniska Związku Nauczycielstwa Polskiego Szkół Powszechnych z lat 1920-1922, s. 128 i 129, (Archiwum ZNP Zarząd Okręgu Małopolskiego Kraków).

Główne pola współpracy związku z Józefem Piłsudskim

W 1919 r. Piłsudski poparł pierwszą ustawę autorstwa Juliana Smulikowskiego wiceprezesa ZNP wprowadzającą obowiązek kształcenia w Wojsku Polskim.

Bez pomocy Marszałka nie udało się wprowadzić w życie pierwszej pragmatyki nauczycielskiej w 1926 r., która regulowała stosunki służbowe nauczycieli, stanowiła pierwszy tego typu akt prawny w historii Polski, a jej autorem był także wiceprezes Smulikowski. Można ją niewątpliwie nazwać poprzedniczką Karty Nauczyciela powstałej dzięki współpracy Związku Nauczycielstwa Polskiego (ZNP) i Solidarności, a funkcjonującej od 1982 r.

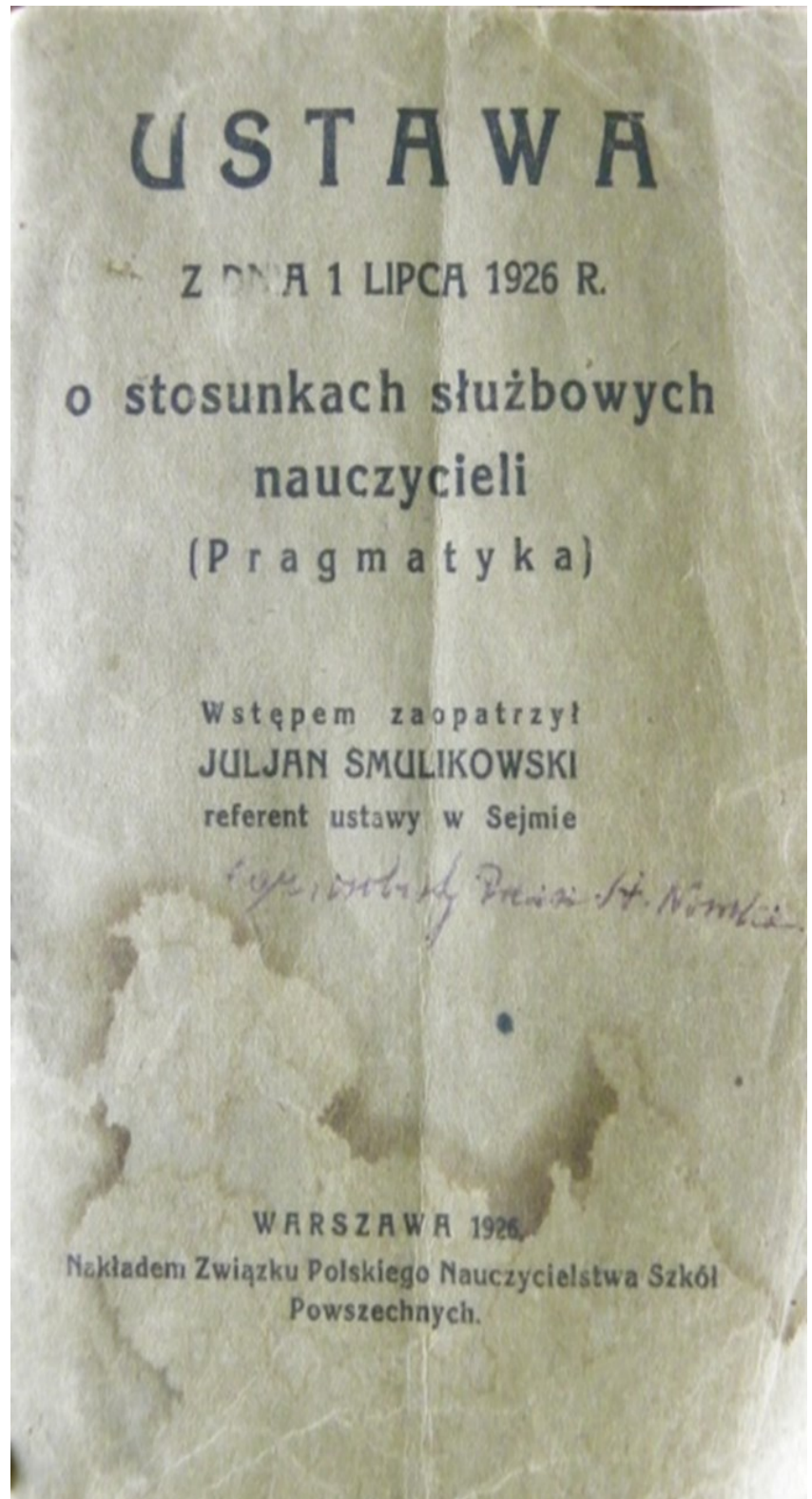
Związek miał też swój udział w powołaniu do życia Akademii Wychowani Fizycznego na Bielanach w 1927 r. później nazwanej imieniem Marszałka.

W 1932 r. ZNP wsparł również reformę szkolnictwa ministra Janusza Jędrzejewicza z 1932 r. wprowadzającą obowiązek szkolny oraz podział na szkołę powszechną, gimnazjum i liceum.

Ustawa z dnia 21 lipca 1919 roku „O przymusowym nauczaniu Wojsku Polskim

[...] Wojsko ma się stać niejako szkołą, która dziesiątki tysięcy żołnierzy może wypuścić jako już umiędzących czytać i pisać, jako przygotowanych – do pewnego stopnia do służby publicznej obywatelskiej. Tym sposobem wojsko może pod względem kulturalnym i oświatowym odegrać niesłychanie ważną i doniosłą rolę [...]

J. Smulikowski 21 lipca 1919 r. Sejm RP – przemówienie.

Pragmatyka nauczycielska z 1926 r., autorstwa Juliana Smulikowskiego wiceprezesa ZNP, można ją nazwać pierwszą Kartą Nauczyciela, którą uchwalono dzięki wsparciu Marszałka Józefa Piłsudskiego - egzemplarz prywatny St. Nowaka, (Archiwum ZNP Zarząd Okręgu Małopolskiego Kraków.)

ZWIĄZKOWCY DLA NIEPODLEGŁEJ

Zdjęcie wykonane w czasie przerwy pierwszego posiedzenia Rady Naukowej Wychowania Fizycznego, które odbyło się 15 II 1927 r. w Warszawie w Belwederze. Uchwycono tu moment, kiedy po referacie płk Władysława Kilińskiego (stoi pierwszy od lewej) podjęto uchwałę o powołaniu Centralnego Instytutu Wychowania Fizycznego (Dziś Akademia Wychowania Fizycznego na Bielanach im Marszałka Józefa Piłsudskiego). Wśród osób biorących udział w tym posiedzeniu jest wiceprezes ZNP Julian Smulikowski siedzący w centrum obok Józefa Piłsudskiego po prawej stronie. Jest to dowód jak ważne miejsce w działaniach oświatowych rządu miał związek., (Archiwum Zarządu Głównego ZNP w Warszawie).

Z wydarzeniem powołania Akademii Wychowania Fizycznego na Bielanach w lutym 1927 r. są związane ważne słowa w Józefa Piłsudskiego wypowiedziane do Juliana Smulikowskiego wiceprezesa ZNP.

[...] Z ciekawością przysłuchiwałem się w czasie przerwy w obradach rozmowom Piłsudskiego. Uderzyły mnie słowa, które powiedział do p. Smulikowskiego wiceprezesa ZNP dawnego towarzysza z PPS: *W Polsce nie można rządzić przy pomocy dyktatury, nie można rządzić przeciw narodowi. Trzeba wychowywać i przełamywać nawyki i skłonności.* [...]

Józef Błoński, *Pamiętnik 1891-1939*, Wydawnictwo Literackie 1981, s. 243.

Jakie są nasze plany?

Zajmiemy się symboliką naszego znaku, mamy nadzieję przypomnieć Zjazd Bytomski z 1946 roku, co było przecież marzeniem Jerzego Surmana, zjazd ten jako pierwszy upomniał się o oficerów rezerwy—nauczycieli zaginionych na Wschodzie.

Nie wiem, czy nam się uda. Ale wiem, co należy odpowiedzieć, gdy ktoś się pyta, co Związek dla niego zrobił?

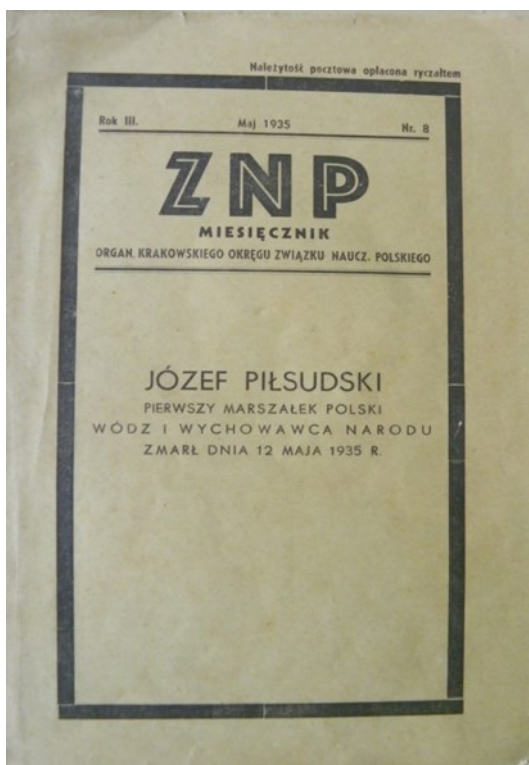
Dał ci wolną ojczyznę—nie wierzysz? To poznaj historię niepodległości i rolę w jej odzyskaniu Związku.

To ci z Piłszkowską wymusili nauczanie po polsku w zaborze rosyjskim—dziewięć lat później ich uczniowie stali się żołnierzami i w 1918 tworzyli wojsko polskie. To ci z Galicji uzbroili i umundurowali żołnierzy Legionów. Po skończonej wojnie związkowcy wrócili do szkół i tworzyli podwaliny polskiego systemu oświaty. To ZNP w czasie okupacji zmienił się w TON i współpracował z Polskim Państwem Podziemnym. Stworzył struktury tajnego nauczania od podstawówki do uniwersytetu.

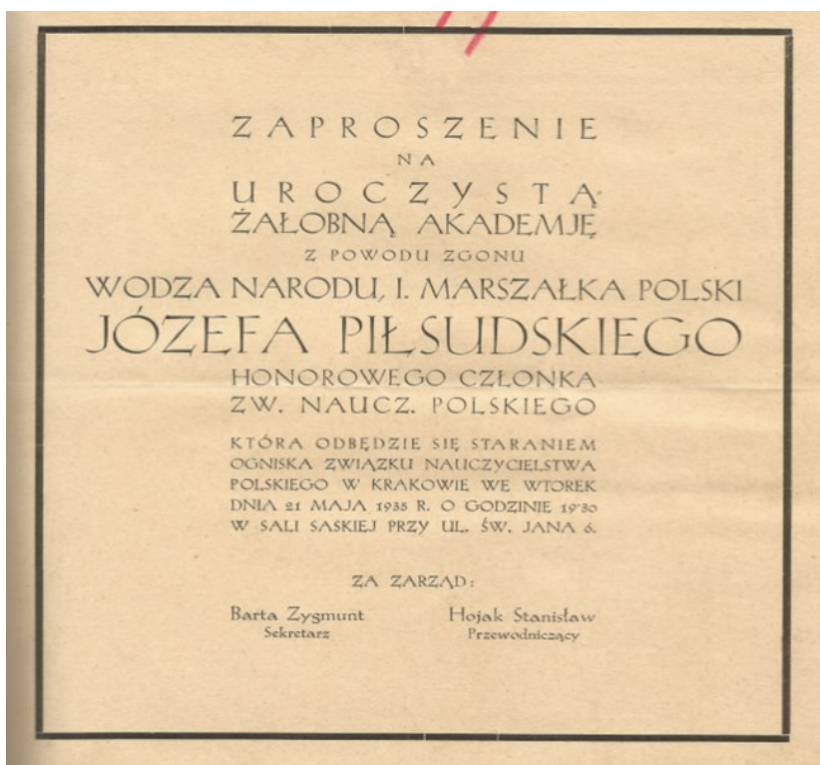
Postaramy się o tym opowiedzieć.

ŚMIERĆ MARSZAŁKA - SUPLEMENT

Związek Nauczycielstwa Polskiego przez swych głównych założycieli był bardzo mocno związany z postacią Józefa Piłsudskiego, stąd też i jego śmierć okazała się dla związku wstrząsem i odbiła się silnym echem

Strona tytułowa „ZNP Miesięcznika” z maja 1935 r., z informacją o śmierci Marszałka Józefa Piłsudskiego, (Archiwum ZNP Zarząd Okręgu Małopolskiego Kraków).

Zaproszenie na uroczystą żałobną akademię ku czci marszałka Józefa Piłsudskiego honorowego członka ZNP., Księga Komunikatów i okólników Oddziału Grodzkiego ZNP w Krakowie lata 1934-35-36, (Archiwum ZNP Zarząd Okręgu Małopolskiego Kraków).

Kondolencje i telegramy z kondolencjami z powodu zgonu marszałka Józefa Piłsudskiego nadchodziły z różnych ognisk ZNP np. z Tarnowa, Nowego Sącza, Pszczyny, powiatu myślenickiego, czy Bochni. (Archiwum Zarządu Głównego ZNP w Warszawie).

Tarnów 14.05 1935

Dotknięci do głębi zgonem [...] wodza, nauczyciela narodu oraz honorowego członka związku [...] Józefa Piłsudskiego [...] przesyłają wyrazy głębokiego bólu ognisko Tarnów [...].

Pszczyna 16.05.1935

Członkowie Związku Nauczycielstwa Polskiego ognisko Pszczyna pogrążeni w [...] bólu i żłobie z powodu zgonu [...] Józefa Piłsudskiego składają [...] wyrazy najgłębszego hołdu

Bochnia 16.05.18

Zarząd oddziału Powiatowego Związku Nauczycielstwa Polskiego w Bochni

[...] Przejęci do głębi zgonem WODZA Narodu, członka honorowego Związku Nauczycielstwa Polskiego marszałka Józefa Piłsudskiego łączymy się w dniu złożenia JEGO śmiertelnych szczątków w podziemiach Katedry Wawelskiej, z żałobą całego Narodu.

Nowy Sącz 17.05.1935

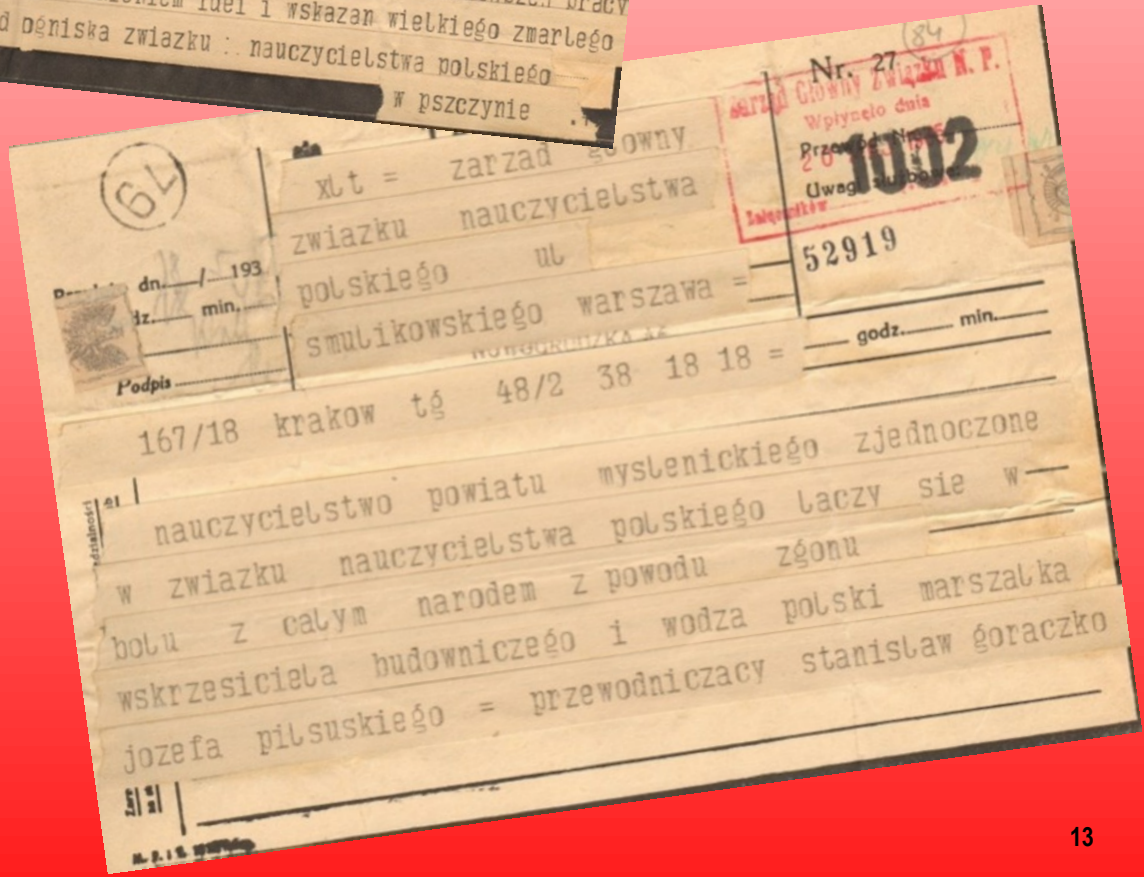
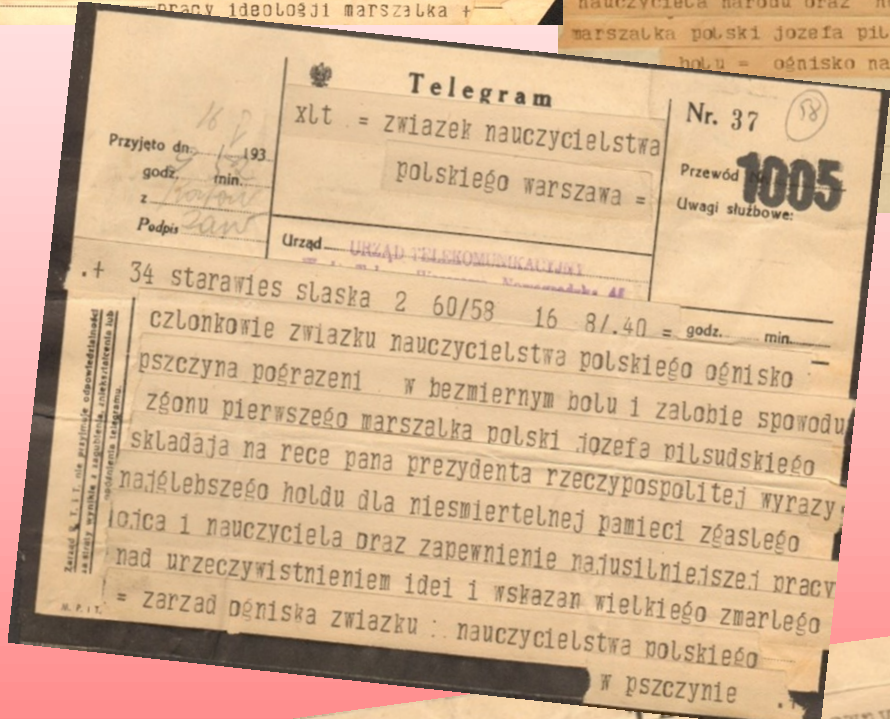
Nauczycielstwo powiatu nowosądeckiego w dniu 16 b.m. [...] uczciło minutowym milczeniem uroczystą chwilę oddając hołd ceniom [...] wychowawcy i wodza narodu [...] s.p. Józefa Piłsudskiego, przyrzekając zarazem pozostać wiernym tak w życiu i w pracy ideologii marszałka .

Myślenice 18.05.1935

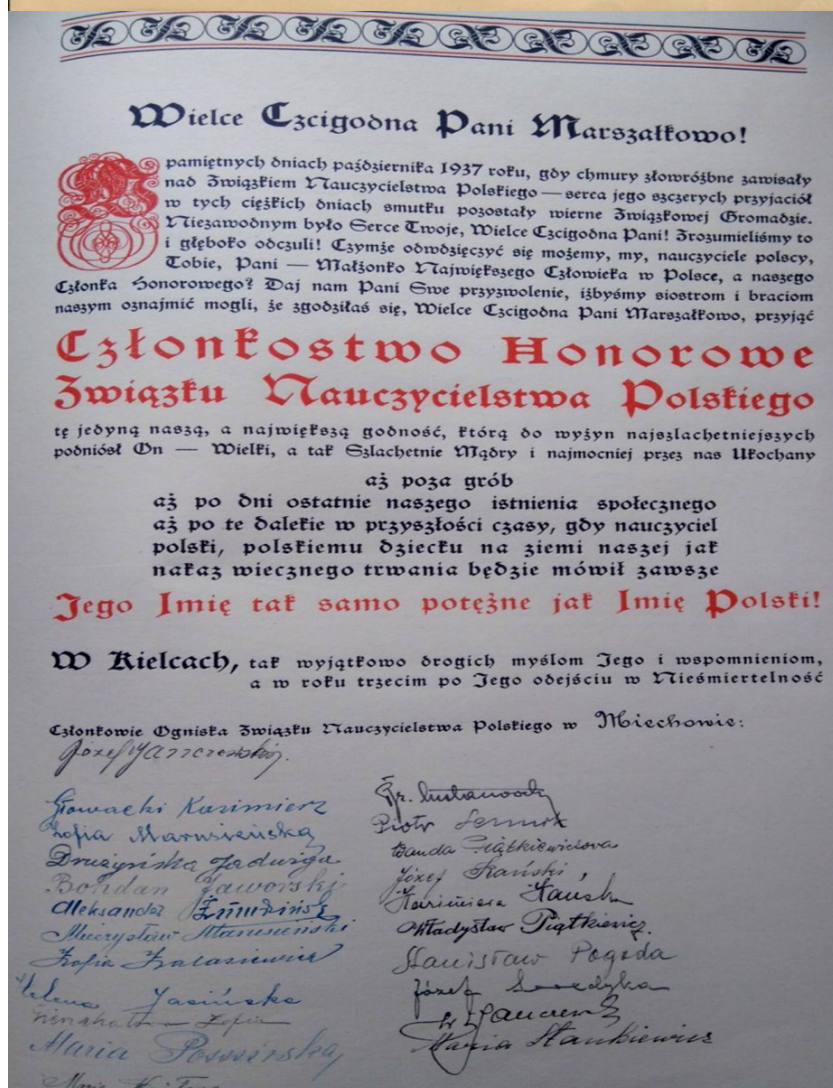
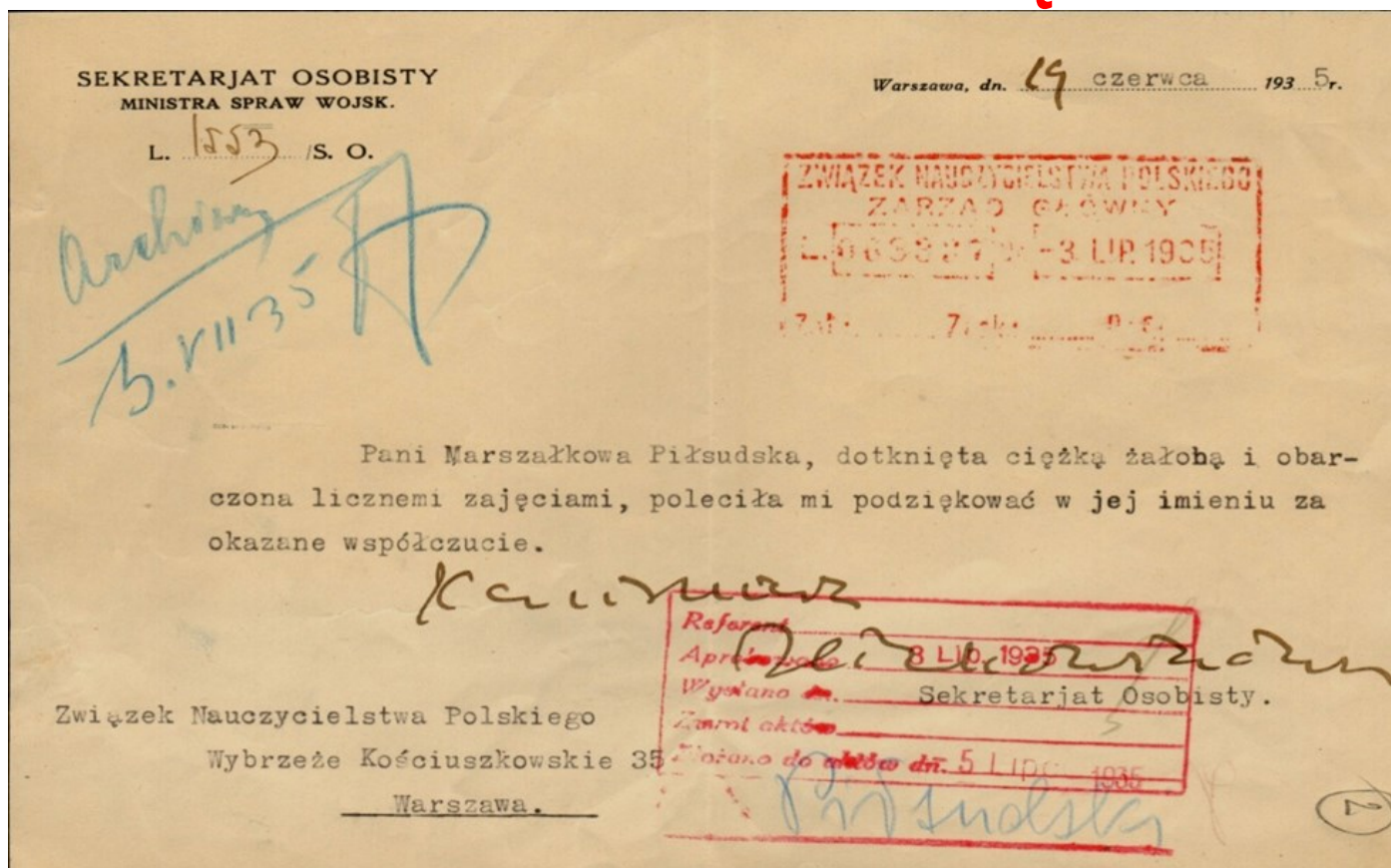
Nauczycielstwo powiatu myślenickiego [...] łączy się w bólu z całym narodem z powodu zgonu [...] Józefa Piłsudskiego [...].

ŚMIERĆ MARSZAŁKA - SUPLEMENT

Kondolencje i telegramy z kondolencjami z powodu zgonu marszałka Józefa Piłsudskiego z różnych ognisk ZNP np. z Nowego Sącza, Tarnowa, Pszczyny, powiatu myślenickiego, Zduńskiej Woli czy Bochni. (Archiwum Zarządu Głównego ZNP w Warszawie).

ŚMIERĆ MARSZAŁKA - PODZIĘKOWANIA

U góry:

Podziękowania Marszałkowej Piłsudskiej złożone za pośrednictwem Sekretariatu Ministerstwa Spraw Wojskowych na ręce Zarządu Głównego ZNP w Warszawie, za kondolencje nadchodzące od członków ZNP w całej Polsce., (Archiwum Zarządu Głównego ZNP w Warszawie).

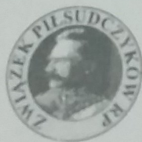
Po lewej:

Jedna z kart ozdobnego albumu pamiątkowego z podpisami członków ZNP Okręgu Kieleckiego z października 1937 r., który potwierdza uroczyste nadanie Aleksandrze Piłsudskiej wdowie po marszałku honorowego członkostwa Związku Nauczycielstwa Polskiego., (Archiwum Zarządu Głównego ZNP w Warszawie).

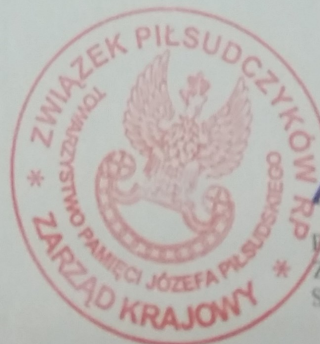
Zarząd Krajowy
Związku Piłsudczyków
Rzeczypospolitej Polskiej

Legitymacja nr 007/2016

Warszawa, dnia 28.01.2016 r.

Nadaje
Związkowi
Nauczycielstwa Polskiego
Złoty Krzyż Honorowy
Związku Piłsudczyków
Rzeczypospolitej Polskiej

Prezes Zarządu Krajowego
Związku Piłsudczyków RP
Stanisław Władysław Śliwa
General Związku